Môj otec zanechal tajný dar. V posledných dvoch rokoch svojho života dokončil knižný portrét slovenského sochára Jána Mathého, ktorého sochy veľkého formátu religiózne zmenili mnoho postkomunistických obytných sídel a ich bezduchú krajinu. Môjho otca, ktorý si kultivoval svoju dušu vo vyprahnutých záhradách strateného raja strednej a východnej Európy, zaujal tento moderný, religiózny umelec.

So svojou prvou ženou, mojou mamou Magdalénou, otec venoval svoju mladosť a prácu histórii komunistických intelektuálnych a sociálnych ideálov. Keď bol vyhodený z komunistickej strany a s mnohými inými v bývalom Československu bol nútený po r. 1968 odísť z učiteľského postu, ktorý zastával na Univerzite Komenského, stratil ilúzie o mnohých, ak nie o všetkých vysokých ideáloch. Neinšpirovaný ani sociálno-utopistickými nádejami, ani ich vedeckým zrkadlovým obrazom v pozitivistickom realizme, bol otec stále viac priťahovaný postmoderným terénom smrti Boha, ľudskej bytosti a konca histórie. Konceptuálne umenie, podujatia, vyučovanie študentov vo svojom byte, stretnutia s priateľmi umenia – tieto fragmenty napĺňali jeho život koncom 70. a v 80. rokoch. Stal sa kritikom sveta bez zakotvenia. Ani pád železnej opony, krátkodobý návrat na Komenského univerzitu a nová sloboda, vplývajúca na organizáciu umeleckých výstav v Žiline, Bratislave a v cudzine, významne neovplyvnili jeho intelektuálne-skeptickú a duchovne agnostickú perspektívu života. Otec sa nikdy nesnažil získať rehabilitáciou po roku 1989 aj svoju úplnú profesúru v histórii umenia. Nikdy nebol vyzvaný, aby tak urobil. Takže mal aspoň zástupné potešenie, keď som ja získal titul a plnú filozofickú profesúru v Purdue.

Otec zmenil svoj pohľad na život, vlastne na samého seba, keď písal v relatívnej tajnosti a súkromí hlboko dojímavý duchovný testament a meditáciu o práci Jána Mathého. Tí, ktorí poznajú jeho životnú prácu a poznali ho roky, bez ohľadu na to, či zdieľali jeho niekdajší sociálny idealizmus alebo jeho nietzscheovské, heideggerovské, foucaultovské alebo derridovské exkurzie v myslení, nájdu nový jazyk duchovnosti, nanovo stvorenú osobu. A tak som ochotný sa stáviť, že táto kniha dramaticky zmení vnímanie miesta Doc. Dr. Radislava Matuštíka v histórii umenia a kritiky v slovenskom a svetovom umení 20. storočia.

Jednou z pôvodných inšpirácií pre otcovo nepublikované dielo bolo nielen jeho celoživotné priateľstvo s Jánom Mathém a jeho rodinou, ale konkrétnejšie citát, ktorý našiel v Teológii agapé zv. 2 (1994) od Josefa Zvěřinu. Zvěřina bol jedným z najdôležitejších českých katolíckych mysliteľov tej doby, ktorý ovplyvnil moju tínedžerskú konverziu na kresťanstvo v dobe, keď som žil v Prahe. V ných dňoch som nikdy uvedomene nevedel o hlbokých židovských koreňoch mojej matky a o nacistickej perzekúcii jej rodiny na Slovensku. Mladí komunistickí rodičia vychovali mňa a môjho brata Pavla ako asimilovaných ateistov. Keď mama roku 1972 zomrela, neostal už nik, kto by nám porozprával jej židovskú históriu. Moja konverzia na kresťanstvo r. 1972 bola formou mládežníckej revolty voči generácii rodičov. Ale vnútorný život, ktorý otvorila, bol niečím, o čom som nebol schopný komunikovať so svojím otcom, kým som ešte žil v Československu. Roky môjho exilu v USA nás vzdialili od seba ešte viac. Stalo sa to až v dobe, keď sme mali prvé tajné stretnutie v Budapešti r. 1988 a potom pravidelne po r. 1989 v Bratislave, že som bol schopný postupne nazrieť do duše tohto stále viac úprimného a hlboko cítiaceho Radislava.

Dr. Zvěřina bol medzi tými, ktorých som tajne čítal v gymnaziálnych rokoch v Prahe.

Záhada života sa mi vrátila v kruhu. Vo svojom výskume k prezentovanej práci otec anotoval s. 217 z knihy Josefa Zvěřinu (1994).

„Ale přece jsou díla, která patří do mariánského chvalozpěvu. ‚Velebit mě budou všechny národy.' Mohu se zmínit jen o jedné naší pozoruhodné práci abstraktního umění. Je to ‚Plod života tvého...' Jána Mathé, slovenského sochaře z Košic. Plastika je v monumentálním měřítku. Marii značí křivka v podobě C – křivka známá z naklonění středověkých Madon, mateřského, něžného, chránícího. Zde je to křivka vpravdě mateřská, v jejímž lůně je PLOD – koule, zárodek, počátek nového kosmu. Není to obraz, jsou to základní praformy, ‚mariánský a mariologický princip' vyslovený v sošné hmotě. Jiná plastika by se mezi mnohapatrové paneláky ani nehodila. Tak tam stojí něco mariánsky základního, podstatného – jako zaslíbení a naděje."

Ako ženská tvár Prozreteľnosti – či už kresťanská Bohorodička, alebo židovská Shekinah hovorili k môjmu otcovi na konci jeho života? Nikdy som nebol schopný položiť otcovi túto otázku, a bol som príliš mladý pýtať sa mamy na jej minulosť a prežitie holokaustu. Nemám naporúdzi žiadnu mravnú teológiu alebo filozofiu, ktorá by doktrinársky uviedla do súladu môj skutočne slobodný a humanisticko–ateistický domov a neskoršie hybridné, minimálne židovské a kresťanské duchovné dedičstvo, ktoré som prijal z vlastnej vôle. Ale nachádzam hlbokú útechu, keď spoznávam v otcovej poslednej práci Materskú tvár lásky Boha. Hrob materskej komunistickej strany je už dosť dlho prázdny, neočakáva sa žiadne vzkriesenie Ezechielových suchých kostí, nekoná sa ani žiadne veľkonočné ohlasovanie žien pri hrobe, avšak práve tam sochy Jána Mathého rodia duchovné kvety a tam z otcovho pera vytryskne tajomná nádej v púšti devastácie spôsobenej komunistickým režimom.

Otcov rozlúčkový dar jeho štyrom deťom – Pavlovi, Martinovi, Kyre, Nine, trom vnúčatám, Katke, Megan, Sáši a dvom pravnukom, Teri a Richardovi a mnohým kolegom a priateľom poukazuje na túto nádej. Čitateľ ju môže tušiť v hraniciach prezentovaného diela a vo vlastnom srdci.

Martin Beck Matuštík,
syn Radislava Matuštíka, Arizónska štátna univerzita